Comunităţi românofone din Serbia. Identitate lingvistică sau ceva mai mult?

Annemarie SORESCU MARINKOVIĆ

De cele mai multe ori, când se vorbeşte de „românii din Serbia", se face implicit referire doar la comunitatea românească din partea de vest a Banatului istoric, cunoscut după primul război mondial şi ca *Banatul sârbesc*. Puţini sunt cei care ştiu că, pe teritoriul statului vecin, românii din Banatul sârbesc nu sunt singura comunitate de vorbitori nativi de limba română. Dacă nu luăm în considerare migraţiile foarte recente, putem afirma că în Serbia mai există încă două comunităţi istorice a căror limbă maternă este limba română: românii timoceni şi băieşii (sau rudarii).[1] Membrii tuturor celor trei comunităţi sunt, în marea lor majoritate, bilingvi, vorbind atât limba română, cât şi limba sârbă. Există însă şi excepţii, în generaţiile foarte tinere sau foarte bătrâne: în satele izolate se pot întâlni bătrâni care nu ştiu sârbeşte, în timp ce se constată o tendinţă, tot mai accentuată în ultimul timp, în rândul generaţiei tinere, de a învăţa doar sârbeşte. De asemenea, folosirea intensivă a limbii de stat nu a rămas fără urme. Pe lângă împrumuturile masive, dintre care unele afectează chiar fondul lexical de bază, numeroase sunt neologismele din sârbă care colorează în mod specific aceste graiuri şi contribuie la îmbogăţirea continuă a vocabularului. Dintre cele trei comunităţi, doar românii din Banatul sârbesc, pe lângă dialectul local, vorbesc şi limba română literară, pe care o învaţă la şcoală, aceasta fiind singura comunitate românofonă de pe teritoriul Serbiei care are acces la educaţie şi serviciu religios în limba maternă.

Românii din Banatul sârbesc

Minoritatea română din Voivodina numără astăzi în jur de 35.000 de persoane, care locuiesc în mai mult de 35 de sate în partea centrală şi sudică a Banatului sârbesc şi, într-un număr mai mic, în câteva oraşe – Vârşeţ, Biserica Albă, Panciova, Zrenianin şi Novi Sad. Unele dintre satele locuite de români au o vechime considerabilă, fiind menţionate în documentele istorice ale Evului Mediu, în timp ce altele au luat naştere mai târziu, în secolul al XVIII-lea sau la începutul secolului al XIX-lea, în timpul colonizării habsburgice a Banatului. Populaţia care a colonizat această regiune a venit din părţile răsăritene ale Banatului, din Ardeal şi Oltenia. O bună parte din localităţile Banatului de sud au făcut parte din Graniţa militară bănăţeană, până la desfiinţarea acesteia, în anul 1872 (Popi 1993: 58-62). În 18 sate, românii alcătuiesc majoritatea locuitorilor sau chiar singura comunitate etnică, iar în celelalte aşezări trăiesc împreună cu sârbi sau, mai rar, cu alte etnii (Măran 2003: 6).

În ceea ce priveşte graiurile vorbite în Banatul sârbesc, acestea s-au bucurat de atenţia lingvistului şi dialectologului Radu Flora, care le-a dedicat, printre altele, un întins studiu, apărut în 1971 la Belgrad şi intitulat *Graiurile româneşti bănăţene în*

[1] Spaţiul acordat în articolul de faţă acestei ultime grupe va fi mai mare datorită faptului că literatura de specialitate despre băieşi în limba română este foarte precară.

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

lumina geografiei lingvistice.[2] Flora a cercetat aceste graiuri efectuând o serie de anchete lingvistice, între anii 1951 şi 1957, în cadrul cărora a folosit chestionare lexicale şi fonetico-morfologice, culegând, în acelaşi timp, şi material onomastic, folcloric, de cele mai multe ori în versuri, precum şi texte „despre întâmplările personale din sat" (Flora 1971: 11-15), în scopul alcătuirii unui glosar dialectal, a unei colecţii de circa 450 de texte dialectale şi folclorice şi a *Atlasului Lingvistic al Graiurilor Româneşti din Banatul Iugoslav* (ALBI), lucrare rămasă, din păcate, în manuscris. Flora distinge, în Banatul sârbesc, mai multe tipuri de graiuri româneşti, şi anume olteneşti, crişano-ardeleneşti şi bănăţene, cu observaţia că primele două se află sub puternica influenţă a graiurilor bănăţene, vorbite de un număr mult mai mare de persoane, în multe cazuri diferenţa dintre primele trei graiuri putând fi operată doar la nivel lexical (Flora 1971: 503). Recent, graiurile olteneşti din Banatul sârbesc au fost subiectul unei cercetări fonetice şi morfosintactice detaliate, în care s-a încercat stabilirea poziţiei şi structurii acestor graiuri în sistemul limbii române vorbite în această regiune, determinarea specificului lor şi a gradului în care şi-au păstrat autenticitatea sau au fost „bănăţenizate" (Iovanovici 2006).

Cele mai noi cercetări lingvistice întreprinse în Banatul sârbesc urmează două direcţii principale: prima se mulează pe postulatele etnolingvisticii şi antropologiei lingvistice, încercând să compare izoglosele şi izodoxele care aparţin culturii spirituale tradiţionale româneşti,[3] iar cea de-a doua continuă tradiţia dialectologică iniţiată de Radu Flora şi, în acelaşi timp, propune o nouă direcţie de cercetare, sociolingvistică,[4] românii din aceste ţinuturi încă nebeneficiind de un dicţionar sau glosar dialectal complet, nici de un atlas lingvistic care să cartografieze acest teritoriu de o importanţă deosebită din punctul de vedere al istoriei limbii române.

Românii din Timoc

Românii de pe Valea Timocului sârbesc, cum sunt cunoscuţi ei în România, sau *valahii/vlahii*, cum îi numeşte populaţia sârbă, exonim care uneori joacă şi rolul de endonim, în special când românii timoceni comunică în limba sârbă, trăiesc în aşezări compacte în estul Serbiei, ocupând zona cuprinsă între Dunăre la nord, graniţa cu Bulgaria[5] la est, râul Morava la vest şi Munţii Rtanj (sau axa Paraćin-Zaječar) la sud şi formând un continuu demografic cu comunitatea de români din nord-vestul Bulgariei, aflată între oraşul Vidin, graniţa cu Serbia şi Dunăre. Prin urmare, denumirea de *români timoceni* aplicată acestei comunităţi românofone este improprie, deoarece, în Serbia, nu populează doar Valea Timocului, ci şi pe cea a Moravei, Mlavei, Pekului, Porečkăi şi Dunării, însă, datorită faptului că s-a încetăţenit în literatura de specialitate în limba română, o vom folosi şi noi în studiul de faţă.

[2] Pentru lista completă a autorilor care s-au ocupat cu cercetarea lingvistică a graiurilor din Banat vezi Flora 1971: 491-494.

[3] Rezultatele acestei prime direcţii de cercetare au fost publicate în volumul de studii *Torac. Metodologia cercetării de teren*, apărut în 2006 la Novi Sad (Sorescu Marinković 2006b). Pentru detalii privind metodologia cercetării etnolingvistice şi antropologice la românii din Banatul sârbesc vezi Sikimić 2006a şi Hedeşan 2006.

[4] Ne referim la cercetările întreprinse în câteva sate din Banatul sârbesc în septembrie 2007 de echipa de lingvişti a Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" din Bucureşti, condusă de Maria Marin.

[5] În majoritatea studiilor româneşti se menţionează că Timocul este graniţă statală între Serbia şi Bulgaria. Atragem atenţia asupra faptului că, în prezent, acest râu se găseşte pe teritoriul Serbiei.

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

Timocenii locuiesc în mai mult de o sută de localităţi aflate pe teritoriul câtorva regiuni administrative, şi anume: Bor, Đerdap, Golubovac, Kladovo, Majdanpek, Negotin, Požarevac, Resava şi Zaječar. Conform rezultatelor ultimului recensământ sârbesc, din 2002, numărul timocenilor (încadraţi la o rubrică specială – *vlahi*, separat de români) a fost de circa 40.000, depăşindu-l astfel pe cel al românilor din Banatul sârbesc. Trebuie spus că, spre deosebire de comunitatea românească din Banat, a cărei dimensiune s-a menţinut constantă de-a lungul timpului, numărul românilor timoceni a cunoscut fluctuaţii importante,[6] rezultat al diferitelor tendinţe de asimilare, însă s-a dublat faţă de 1991. În orice caz, această creştere trebuie privită mai degrabă ca o sporire a prestigiului şi ca o îmbunătăţire a imaginii de sine a comunităţii decât ca o creştere drastică a populaţiei româneşti (Hedeşan 2004).

Primii lingvişti români care au studiat graiurile vorbite în această regiune au susţinut că, din punct de vedere dialectal, timocenii se împart în *ungureni* şi *ţărani*. Ungurenii, mult mai numeroşi şi locuind în regiunea delimitată de râul Morava la vest, Crna Reka la sud, Dunăre la nord şi Timoc la est, vorbesc un grai care reprezintă continuarea directă a subdialectului bănăţean, în timp ce graiul ţăranilor, care trăiesc în regiunea Ključ şi Negotinska Krajna, este foarte apropiat de subdialectul muntean al limbii române. Pătruţ afirma, în 1942, următoarele: „Din punct de vedere al graiului, teritoriul locuit de aceşti Români se împarte în două părţi: una mai mare, la Vest, care aparţine graiului bănăţean, şi a doua la Est, în Craina, în care se vorbeşte un graiu foarte apropiat de cel din partea apuseană a Olteniei" (Pătruţ 1942: 331), oferind şi o succintă descriere a diferenţelor dintre cele două idiomuri. Emil Petrovici, la rândul său, descrie graiul vorbit în satul Jdrela, din Serbia de răsărit, asemănător cu cel de pe Valea Almăjului şi, în general, cu cel din sudul Banatului (Petrovici 1942: 56). Aceste două însemnări se numără, din păcate, printre foarte puţinele surse dialectologice româneşti cu privire la subdialectele vorbite de românii timoceni.

Alţi cercetători susţin că timocenii nu sunt o comunitate etnică compactă şi că se împart în mai multe grupe, dintre care trei mai importante: *ţăranii*, la est, în jurul oraşelor Kladovo, Negotin şi Zaječar, *ungurenii*, la vest – regiunile Homolje, Zvižd, Stig, Braničevo, Mlava, Resava, Ćuprija, şi *muntenii*, ale căror aşezări sunt amplasate pe văile râurilor Porečka şi Crna Reka. O grupă aparte o reprezintă *bufanii*, stabiliţi relativ recent în jurul oraşului minier Majdanpek. Din punct de vedere lingvistic, *ungureni* vorbesc subdialectul bănăţean, *ţăranii* – un grai oltenesc, în timp ce graiul *muntenilor* este un grai de tranziţie.

Când vor să sublinieze diferenţele dintre grupul de care aparţin şi alte grupuri de timoceni, de cele mai multe ori interlocutorii fac referire la diferenţele lingvistice dintre acestea. Însă nu rareori percepţia lingvistică personală este cu totul alta decât rezultatele cercetărilor dialectologice, diferenţele fiind sesizate doar la nivel lexical superficial, mai rar fonetic, de cele mai multe ori predominând ceea ce am putea numi *dialectologie naivă* sau *populară*, ca în exemplele „în oglindă" de mai jos:[7]

[6] Pentru un istoric complet al fluctuaţiei dimensiunii comunităţii şi comentarii pe marginea discrepanţelor între recensămintele oficiale şi aproximările neoficiale vezi Sorescu Marinković 2006c.

[7] Înregistrările care stau la baza acestor transcrieri au fost făcute în două sate – unul de *ungureni*, altul de *ţărani*. Interlocutorii atrag atenţia asupra diferenţelor dintre graiul propriu şi cel vorbit în cealaltă zonă dialectală, imaginea care rezultă de aici nefiind însă una bazată pe diferenţe lingvistice reale, ci o imagine prin excelenţă a *Celuilalt*.

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

Românješće când să tăinuie, noi tăinuim amintrâl'ea. Ungur'eńii ei tăinuie amintril'ea. (...) A noi, crăińenț-aiśa, tăinuim amintrâl'ea. Ăşća, ungur'eńii ăşć-aića, mori đe râs đe ei când tăinuie ei (...). Ăst-aiśa, Zlotu, Plavna, Topolńiţa, craiu ăsta-ncolo, aia tot cam đe-a doua tăinuie românješće. (...) Iabucovăţu tăinuie ca noi. Iabucovăţu, Slatina, Miailovăţu, Caminiţa, Gianova, đe-aiś pân la Ńegotin cam tot o vorb-av'em.
[Înregistrare făcută în 2006 la Uroviţa, localitate aflată în apropie de oraşul Negotin]

Samo śe, ećе, vedz, noi vorbim aiśa ca cum vorbiţ şî voi, da craińanţî altă vorbă au. Nu poţ să, la ei amuncă-i razumińeşće. Će fać? Un će duć? Cum trăieşti? Fii afurisât! Fii al dracului! Ećе-aşa a lor vorbă. Nu-i ca aiśa. Suduie mult! (Ăia din Craina.) Ai đin Craina. Suduie mult. Će, cum treś đe la sălaş încolo, către Ńegotin, ei tot mai rău, aşa. Tot aia vorb-o au mai rea. La piparcă nu dzâśe piparcă, numa... arđei. (Da.) Aşa şî voi dzâśeţ arđei. (Şî noi.) E, şî ei dzâc iar arđei. Da noi piparcă. La furună tobă. Noi dzâśem furună, ećе, la asta. (...) Noi dzâśem pe astal, pe pat, da craińanţî – pre, pre. A Zlotu, şerboveanii – pră.
[Înregistrare făcută în 2005 la Mali Izvor, localitate aflată în apropie de oraşul Boljevac]

Etnolingvista Biljana Sikimić, pe baza propriilor cercetări de teren întreprinse între 1999 şi 2000, a realizat o hartă a graiurilor româneşti vorbite pe teritoriul Serbiei. Aceasta, pe lângă patru puncte româneşti din Banatul sârbesc, a inclus şase localităţi de *ungureni* (Dubočka, Kladurovo, Jabukovac, Zlot, Metovnica şi Baševica) şi şapte de *ţărani* (Podvrška, Dušanovac, Kobišnica, Mokranje, Kovilovo, Gradskovo şi Halovo) de pe Valea Timocului (Sikimić 2003: 89). Autoarea trage concluzia că, în arealul lingvistic extrem de complex al Serbiei de nord-est – în zonă existând sate de sârbi, de români *ungureni* şi *ţărani*, precum şi de *bufani,* şi încheindu-se multe căsătorii mixte – situaţia lingvistică este mult mai complicată decât s-ar părea. Astfel, pe lângă cele două subdialecte, bănăţean şi muntean, o cercetare lingvistică şi dialectologică serioasă trebuie să ţină cont şi de existenţa graiului *bufanilor*. În ceea ce priveşte subdialectul bănăţean, există o serie de diferenţe între graiurile vestice (satele Dubočka şi Kladurovo) şi cele estice (punctul Metovnica), satul Zlot, pe de altă parte, deosebindu-se şi de unele, şi de celelalte. Şi în spaţiul relativ redus în care se vorbeşte subdialectul muntean există cel puţin două graiuri diferite, fără graniţe foarte ferme (Sikimić 2005c: 149-150). Din perspectivă sociolingvistică, cercetătoarea analizează diferenţele dintre limba vorbită de persoanele tinere şi bătrâne, notând că la tineri (născuţi, de regulă, după 1960) pot fi observate modificări de intonaţie şi restrângerea fondului lexical; de asemenea, influenţa dialectului sârbesc vorbit în zonă este evidentă în calcuri şi în numeroasele împrumuturi lexicale (Sikimić 2001: 113).

Băieşii

Băieşii sau rudarii sunt mici grupuri etnice care vorbesc subdialecte (mai mult sau mai puţin) arhaice ale limbii române şi trăiesc în comunităţi disparate pe teritoriul Serbiei, Croaţiei, Ungariei, Bosniei-Herţegovinei, Bulgariei, precum şi în Macedonia, Grecia, Ucraina, Slovacia şi Slovenia, însă într-un număr mult mai mic. Băieşii nu

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

cunosc limba romă şi majoritatea sunt bilingvi, vorbind şi limba ţării în care trăiesc, însă sunt consideraţi romi de populaţiile înconjurătoare. Chelcea, încercând să le descifreze „enigma", avansează ipoteza că sunt o populaţie arhaică, de origine obscură, un grup distinct situat „la o egală distanţă între Români şi Ţigani, cu care n'au nimic comun" (Chelcea 1944: 6). Alţii cercetători consideră însă că băieşii provin din *ţiganii de casă*, cărora, în timpul robiei romilor din România, le-a fost interzis să vorbească limba romă.

Se crede că perioada în care băieşii au început să emigreze din principatele româneşti către regiunile înconjurătoare (pe atunci părţi ale Imperiilor Otoman şi Austroungar, astăzi ţări separate) sunt secolele al XVIII-lea şi XIX-lea. Înainte de dezrobire, trecerea unor grupuri mai mari sau mai mici peste graniţele relativ fluide ale statelor din regiune nu a fost un fenomen de proporţii, mobilitatea acestor grupuri reflectând, într-un fel, mişcările demografice ale acelor timpuri. În epoca dezrobirii, grupuri de ţigani originari din România au pătruns în teritoriile vecine. Documentele din arhivele sârbeşti din prima jumătate a secolului al XIX-lea consemnează numeroase cazuri în care ţigani din Ţara Românească s-au stabilit în Serbia. Aceşti nou-veniţi, care se deosebeau de ţiganii sârbeşti, sunt numiţi „ţigani româneşti" sau *Karavlasi*, iar unii dintre ei vorbeau doar limba română. Istoricii români sunt de părere că plecarea unor ţigani din România a constituit „un proces demografic de oarecare durată, spontan, care a cuprins grupuri relativ mici de oameni, acţionând independent" (Achim 1998: 107). El a fost sesizat de contemporani, fără a i se acorda însă prea multă atenţie şi fără a fi înregistrat în documentele oficiale.

Cu toate că astăzi a dispărut aproape complet, ocupaţia tradiţională a băieşilor a fost lucrul în lemn: bărbaţii făceau albii şi linguri, iar femeile fuse, tot ele fiind cele care mergeau din sat în sat pentru a le vinde sau a le schimba pe mâncare sau haine.[8] Termenii folosiţi pentru a-i desemna pe băieşi în diverse ţări sunt: *Banjaši* în Serbia, *Beás* în Ungaria, *Bajaši* în Croaţia, *Karavlasi* în Bosnia-Herţegovina, *Rudari* în Bulgaria, *băieşi* şi *rudari* în România. În Serbia, etnonimul *Banjaši* este cunoscut însă doar de grupul de băieşi din regiunea Bačka, de pe malul Dunării, lângă graniţa cu Croaţia şi Ungaria, fiind înţeles sporadic, dar neutilizat de grupurile de băieşi din Banatul sârbesc. Tot în Serbia, la sud de Dunăre, în afară de profesionime (*lingurari, fusari, coritari, rudari*), sunt folosite şi următoarele etnonime: *ţigani / ţâgani*, *Cigani Rumuni* / *rumunski Cigani* („ţigani români"), *Vlaški Cigani* („ţigani vlahi") sau *Karavlasi* (vezi Sikimić 2006b), atât de membrii comunităţii, cât şi de populaţia înconjurătoare. Diversitatea acestor etnonime şi profesionime are un impact puternic asupra cercetărilor ştiinţifice ale comunităţilor de băieşi, acesta reprezentând şi motivul pentru care este aproape imposibil de alcătuit o listă (oricât de aproximativă) a localităţilor în care aceştia trăiesc. Numărul de comunităţi de băieşi din Serbia, estimat cu ajutorul metodelor dialectologice şi ale analizei calitative, se ridică la circa 180, însă această cifră se poate dovedi eronată, deoarece unele din aşezările menţionate de ei sunt foarte mici sau reprezintă localităţi-satelit cu o denumire diferită. Astfel, am putea avansa o cifră de aproximativ 10.000 de persoane, însă ea trebuie privită cu circumspecţie, deoarece această estimare se bazează pe atitudinea băieşilor înşişi faţă de limba comunităţii lor şi faţă de alte aşezări de băieşi pe care le cunosc (Sikimić 2006b).

[8] Pentru mai multe detalii privitoare la ocupaţia tradiţională a băieşilor vezi Sikimić 2005b: 256-257.

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

În ceea ce priveşte literatura de specialitate despre băieşi, în ciuda volumului redus de studii, nu putem nega un interes constant al cercetătorilor români pentru acest grup etnic. Aceste *alte* grupe de vorbitori ai limbii române, „ascunse, marginale şi problematice" (Hedeşan 2005: 17), i-au intrigat pe lingviştii, etnologii şi istoricii români de la începutul secolului XX încoace.[9] Astăzi, odată cu avântul studiilor rome, asistăm la o creştere a interesului faţă de băieşi în ţările europene unde trăiesc. Ungaria a înregistrat, probabil, cele mai importante progrese în acest sens. Aici au fost deja publicate câteva colecţii de folclor băiaş (Kovalcsik 1994a, 1994b, Orsós 1998), menite să reprezinte o bază pentru educaţia copiilor băieşi, precum şi colecţii de poezie, proză şi muzică în limba română vorbită de aceştia sau diverse traduceri. Există o întreagă literatură de specialitate despre băieşi (Kemény 2000, Réger 1995), dicţionare băieşe-maghiare şi maghiare-băieşe (Papp 1982, Varga 1996, Orsós 2003, 2004), precum şi un sistem pentru transcrierea dialectelor băieşe, pe baza regulilor ortografice ale maghiarei. De asemenea, există şcoli elementare, licee şi facultăţi în care limba de predare sunt subdialectele româneşti vorbite de băieşi, iar studenţii băieşi pot da examene în limba maternă în centrele acreditate (Orsós 1997: 199). În anul 2005 a apărut prima sciere în limba băieşilor din Croaţia – catehismul catolic (Miljak 2005), în această ţară existând şi un program de radio care emite în graiul vorbit de băieşi. Tot aici, pregătirile pentru editarea unui dicţionar băiaş au început în 2004. Atât în Ungaria, cât şi în Croaţia, au fost create sisteme pentru transcrierea dialectelor băieşilor, bazate pe regulile ortografice ale maghiarei, respectiv croatei.

În Serbia însă, în afara unui volum cuprinzător de studii antropologice, lingvistice şi etnologice despre băieşii care trăiesc pe teritoriul acestui stat, apărut în 2005 (Sikimić 2005a), literatura de specialitate practic nu există. Băieşii nu apar nici în recensămintele oficiale, aceştia declarându-se, în funcţie de mediul în care trăiesc, români, vlahi, romi sau, de cele mai multe ori, sârbi. Prin urmare, acest grup etnic formează o *minoritate ascunsă* (pentru o definiţie detaliată a acestui termen vezi Sikimić 2004), iar subdialectele limbii române vorbite de băieşi supravieţuiesc doar la nivel comunicaţional oral, fiind folosite în familie sau ca limbi secrete.

Au existat încercări de stabilire a itinerariilor pe care le-au urmat grupurile de băieşi pentru a ajunge în habitatul lor actual. Astfel, Saramandu, pe baza cercetărilor lingvistice personale de teren din comunităţile de băieşi din nordul Croaţiei, afirmă că aceştia au plecat dintr-o zonă aflată undeva în Crişana de sud-est, Banatul nord-estic sau Transilvania sud-vestică şi că, pentru a ajunge în nordul Croaţiei, unde trăiesc astăzi, au traversat Banatul, Serbia (Voivodina), Bosnia şi Croaţia estică (Saramandu 1997: 109-110). Petrovici este adeptul originii munteneşti a băieşilor din Serbia vestică (Petrovici 1938: 228), iar Hedeşan, discutând despre băieşii din Trešnjevica (Serbia centrală), avansează tot ipoteza originii lor munteneşti, afirmând însă că au petrecut o perioadă de timp în Banat (Hedeşan 2005: 42-50). Singura concluzie viabilă pe care o putem trage pe baza datelor lingvistice precare pe care le avem la dispoziţie şi a propriilor noastre cercetări de teren (care demonstrează o variaţie foarte mare a idiomurilor vorbite de băieşi pe teritoriul Serbiei) este că migraţiile acestora spre Serbia au început în secolul al XVIII-lea, din diferite regiuni şi zone dialectale ale României, şi s-au desfăşurat în valuri de diferite amplitudini, pe diverse rute, băieşii stabilindu-se în special de-a lungul

[9] Pentru o analiză detaliată a studiilor despre băieşi vezi Hedeşan 2005: 16-24.

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

cursurilor de apă, unde aveau la dispoziţie lemnul necesar ocupaţiei lor tradiţionale. Relativa lor mobilitate în spaţiu a fost numită de Chelcea chiar *transhumanţa lemnului* (Chelcea 1944: 56).

În Serbia, la sud de Dunăre, la baza graiurilor vorbite de băieşi stă subdialectul muntean al limbii române, cu toate că nu trebuie exclusă nici ipoteza unui contact de durată cu o populaţie românească vorbitoare a subdialectului bănăţean.[10] În schimb, se pare că băieşii stabiliţi la nord de Dunăre au urmat o rută diferită, numărul de fonetisme şi lexeme de origine bănăţeană şi ardeleană fiind mult mai ridicat.

În Banatul sârbesc, situaţia lingvistică este şi mai complicată, deoarece băieşii coabitează în unele sate cu românii şi, prin urmare, idiomul vorbit de aceştia suferă influenţa subdialectelor vorbite de românii bănăţeni, precum şi a limbii române literare care se predă în şcoală. Într-o manieră similară, în Serbia estică băieşii vin în contact cu subdialectele româneşti vorbite de românii timoceni.

Comunităţile de băieşi funcţionează, în general, după principiul *endogamiei de grup* (Sikimić 2006b), şi anume aceştia sunt conştienţi de existenţa altor aşezări de băieşi, chiar foarte îndepărtate, şi, în ciuda distanţei fizice, formează şi păstrează legături cu ele, activând astfel o *reţea* sau o *continuitate mentală*. Această continuitate mentală, în contextul apariţiei de noi graniţe în Balcani şi a deplasării unor comunităţi întregi de băieşi către ţările Europei de vest, este văzută ca o mişcare transfrontalieră, căsătoriile încheiate între persoane care trăiesc la sute de kilometri depărtare unele de altele, de multe ori chiar în ţări diferite, fiind astăzi foarte obişnuite. Acest lucru are un impact major asupra dialectelor vorbite, ducând la amestecul idiomurilor şi al codurilor lingvistice. Astfel, putem afirma că aproape fiecare sat are propriul său grai, care, chiar dacă diferă foarte puţin de cele înconjurătoare, este perceput ca unic de membrii comunităţii. Ba mai mult, din cauza mobilităţii extrem de ridicate a băieşilor şi a extinderii pe sute sau chiar mii de kilometri a reţelelor de înrudire, în unele localităţi nu se pot trage concluzii lingvistice viabile decât la nivel idiolectal (Sikimić 2005c: 158).

Trebuie menţionat că, pe lângă cele trei comunităţi discutate mai sus, pe teritoriul Serbiei limba română mai este vorbită de încă două grupuri, mai puţin numeroase, ce-i drept (sau, în unele cazuri, chiar imposibil de estimat), şi care până acum nu au atras în niciun fel atenţia lingviştilor şi nu au fost menţionate decât cu rare, dar notabile excepţii, de antropologi, etnologi sau sociologi. Este vorba de *imigranţii români de dată recentă*, care au ajuns pe teriotriul statului vecin în special după revoluţia română din decembrie 1989, cu preponderenţă în localităţile româneşti din Banat şi de pe Valea Timocului, şi de *romii* care coabitează cu românii din Serbia şi care, chiar dacă au ca idiom matern limba romă, sunt bilingvi sau, de foarte multe ori, multilingvi, folosind în comunicaţia zilnică dialectul român vorbit în localitatea în care trăiesc.

Imigranţi români de dată recentă

După 1990, foarte mulţi români au trecut în Serbia, urmând tiparul semi-migraţional deja existent în această regiune şi înainte de deschiderea frontierelor, antrenaţi fiind în migraţii circulatorii sau temporare sau pentru a emigra definitiv. Potrivit unei cercetări sociologice asupra migraţiei externe temporare a populaţiei din zona rurală a României, după 1989, câmpul migraţiei circulatorii în străinătate a fost

[10] În Banat sau chiar pe teritoriul locuit de români timoceni.

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

structurat pe şase rute sau axe majore, care grupează peste 50% din totalul plecărilor (Sandu 2000: 19). Una dintre aceste rute principale a fost Iugoslavia (celelalte cinci fiind Ungaria, Germania, Turcia, Italia şi Spania). În respectivul studiu se face observaţia că rutele spre ţările apropiate, Ungaria şi Iugoslavia în mod special, „sunt parcurse prin forme de migaţie multiplă, greu de înregistrat prin instrumente de tipul celui folosit pentru prezenta analiză. Deplasările pentru muncă şi afaceri de durată medie se intersectează cu cele de tip navetism, mic trafic etc." (idem: 21), judeţele Olteniei fiind caracterizate prin populaţie rurală orientată majoritar spre Iugoslavia. Chiar dacă, la un moment dat, pe parcursul articolului se menţionează că rutele spre Italia şi Spania par a fi deosebit de dinamice, cu tendinţe de a capta tot mai mulţi migranţi, datorită facilităţilor de ordin lingvistic pentru o populaţie rurală cu nivel redus de cunoaştere a unor limbi străine, nu se ia în considerare faptul că ruta spre Iugoslavia poate fi şi ea preferată din motive asemănătoare. Dacă s-ar efectua un studiu cantitativ similar pentru determinarea zonelor din Serbia preferate de imigranţii români, probabil că acestea ar fi într-o proporţie covârşitoare regiunile locuite de diverse comunităţi românofone.

Trebuie spus că, în Serbia, nu de puţine ori aceste migraţii temporare se convertesc în migraţii definitive, care pot fi caracterizate drept *migraţii matrimoniale*. Persoanele care se stabilesc definitiv în comunităţile româneşti din Serbia sunt în special de sex feminin[11] şi, de regulă, au un tipar de migraţie similar: după ce pătrund în comunitate, de obicei prin intermediul unor prieteni sau cunoştinţe,[12] petrec aici o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp, lucrând în baruri, restaurante, făcând menaj, îngrijind bătrâni sau prestând diverse munci agricole, după care se căsătoresc, stabilindu-se definitiv în localitate. Aceste femei joacă un rol important, atât din punct de vedere demografic, cât şi economic: ele suplinesc deficitul de populaţie de sex feminin, contracarând dezechilibrul demografic creat de plecarea femeilor din mediul rural din Serbia spre oraşe sau spre ţările Europei vestice, şi, în acelaşi timp, participă la creşterea forţei de muncă, drastic redusă în regiunile rurale de pe Valea Timocului, dar şi în Banatul sârbesc, datorită migraţiilor externe masive.[13] Aceşti „români noi" reprezintă, în general, o *minoritate invizibilă*, deoarece nu există în niciun fel de statistici, majoritatea neavând cetăţenie sârbă. Românii din Timoc au chiar un termen special pentru a se referi la aceste persoane: *românoaice*, spre deosebire de *românce*, termen folosit pentru a desemna persoanele de sex feminin din comunitatea locală.[14]

[11] Vezi, în acest sens, observaţia Otiliei Hedeşan: „După 1990, un mare număr de femei din România, care au ajuns pe teritoriul Serbiei în căutare de muncă, s-au căsătorit cu cetăţeni sârbi care aparţin uneia dintre comunităţile lingvistice româneşti de aici. Realitatea de pe teren confirmă că, după circa zece ani de zile, aceste femei încearcă să joace un rol cultural specific în grupurile în care au intrat. «Glasul» lor, concepţia lor despre lumea în care trăiesc acum şi despre lumea din care vin răzbate din şirul de documente dobândite în urma cercetărilor etnologice" (Hedeşan 2005: 56).

[12] Sociologii observă, în acest sens, că „la prima vedere, capitalul uman, stocul de educaţie de care dispune persoana, nu contează prea mult în influenţarea circulaţiei migratorii sau, oricum, contează mai puţin decât stocul de capital relaţional" (Sandu 2000: 34).

[13] Vezi Marjanović 1995 şi Vesić 1978 cu privire la migraţiile populaţiei din estul Serbiei; Schierup şi Ålund 1986 pentru detalii despre comunităţile de români timoceni emigrate în Scandinavia; Popi 1993 şi 1998 despre plecarea românilor din Banatul sârbesc în America şi Europa de vest.

[14] Analizând problemele de care se loveşte cercetătoarea din România pe teren, în comunităţile de români timoceni, Sorescu Marinković afirmă că: „Sătenii nu puteau înţelege că, în ciuda faptului că sunt româncă, nu am venit în căutare de muncă. Ba, mai mult, chiar dacă am specificat că vreau să vorbesc cu persoane în

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

Ar fi interesant de văzut în ce mod influenţează limba română standard pe care o vorbesc aceşti noi imigranţi dialectele românilor autohtoni din Serbia, mai ales în condiţiile creşterii prestigiului limbii române, proces aflat în plină desfăşurare după intrarea României în Uniunea Europeană (vezi Sorescu Marinković 2007). În orice caz, nici româna vorbită de imigranţii recenţi nu a rămas neschimbată pe teren sârbesc, aceasta contopindu-se de multe ori în dialectul local. Pe de altă parte, Hedeşan, discutând cazul unei românce căsătorită într-o comunitate de băieşi din Serbia centrală, încearcă să explice interesul acesteia pentru cuvintele sârbeşti, la care apelează nu de puţine ori, sugerând că aceasta nu este condusă de raţiuni pragmatice, ci de ceea ce s-ar putea numi *sindromul majorităţii*. Mai exact, femeia recunoaşte importanţa limbii sârbe, pe care nu o cunoaşte, mai uşor decât pe cea a graiului local, care i se pare arhaic şi desuet (Hedeşan 2005: 58). Acelaşi interes pentru limba sârbă este observat şi la „românii noi" din comunităţile de timoceni, unele cuvinte sârbeşti intrate în vocabularul lor fiind adaptate fonetic la sistemul limbii române, altele nu, după cum putem vedea din exemplele de mai jos:

> [Despre celelalte românce din sat] Mie-mi place să lucrez (...). Ele... *traceare*. *Razumeşti?*
> (Când mergeţi în România vă zic oamenii de acolo că vorbiţi altfel?) Da. Mi să schimbă accentu imediat. E, da naşa mea, naşa noastră, că naşa noastră e din România, din Slatina, şi noi când mergem stăm la ea, că ei i-e drag, toată ziua ne-auzim la telefon, când vii, când nu ştiu ce... Şi ea [râde] de multe ori îi cer pă sârbeşte. Şi ea-ncepe să-nţeleagă, biata femeie, ce să facă [râde]. (...) Bărbatu meu îi cam ciudat, îi aşa mai... *hladni čovek, znaš*, şi cam rar s-apropie de cineva şi, e, s-apropiat de el şi: *Hoćeš da mi budeš kum* şi gata.
> [Înregistrări făcute în 2006 la Urovița, localitate aflată în apropie de oraşul Negotin]

De asemenea, trebuie spus că, în ultimii câţiva ani, tot mai mulţi români de pe Valea Timocului au început să meargă la studii în România, urmând modelul celor din Banatul sârbesc. În acest context, este nevoie de o analiză atentă, care să evalueze gradul de adaptare lingvistică a acestor persoane în România şi influenţa pe care limba vorbită de ele la întoarcere o are asupra graiurilor din zonele natale.

Romii

O mare parte a romilor care trăiesc pe teritoriul Serbiei vorbesc dialectul numit *vlah* în literatura de specialitate, unul din cele mai răspândite dialecte rome, care prezintă o influenţă importantă a limbii române,[15] dovadă a faptului că au petrecut o perioadă întinsă pe teritoriul României. Sikimić sugerează că, dacă încercăm să

---

vârstă despre tradiţii şi obiceiuri, toţi m-au trimis sau mi-au făcut cunoştinţă cu alte tinere românce din sat, pe care erau siguri că le cunoşteam dinainte, din România" (Sorescu Marinković (2006). Mai multe despre modul în care cercetătorul se prezintă interlocutorilor în funcţie de contextul local şi modul în care acesta este perceput de către interlocutori şi în Sorescu Marinković 2007.

[15] „În a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi la începutul seolului XX, în ţările Europei centrale şi de vest s-au stabilit ţigani cu trăsături lingvistice, culturale etc. diferite de ale ţiganilor ai căror strămoşi ajunseseră aici cu secole în urmă. Aceşti nou veniţi se numeau ei înşişi *Rom*. Dialectele pe care le vorbeau erau diferite de ale ţiganilor localnici, caracterizându-se printr-o puternică influenţă din partea limbii române" (Achim 1998: 107)

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

depistăm urmele şi gradul de răspândire a culturii româneşti tradiţionale în Balcani, nu trebuie să îi luăm în considerare doar pe vorbitorii limbii române, ci şi pe cei ai limbii rome, ai căror strămoşi au trăit sau trăiesc în cadrul culturii române (Sikimic 2005b: 270). Aceeaşi cercetătoare, vorbind despre romii dintr-un sat sârbesc din Banatul sudic (Serbia), face încă o observaţie pătrunzătoare, într-o direcţie similară:

> Dacă se are în vedere că romii din Bavanište şi din Banatul sudic în general au venit dintr-un mediu românesc, *indiferent că nu mai sunt vorbitori ai limbii române (pe care au ştiut-o cu siguranţă în trecut)*, este foarte probabil că păstrează anumite elemente ale culturii tradiţionale româneşti. Chiar dacă au putut prelua unele trăsături culturale sârbo-române comune şi în mediul în care trăiesc astăzi (de ex. obiceiul înfrăţirii/însurăţirii, slobozirea apei pentru mort), altele sunt cu siguranţă aduse din mediul românesc în care au vieţuit odinioară (tăierea brazdei de Paşti). [Sikimić 2007, subl. mea]

Pe lângă faptul că propune o perspectivă inedită şi, fără îndoială, fructuoasă a cercetării răspândirii culturii populare româneşti în Balcani, citatul de mai sus poate reprezenta şi punctul de plecare pentru o serie de consideraţii lingvistice privitoare la această grupă etnică. În primul rând, ar fi interesant de văzut cum au evoluat elementele româneşti din dialectul vlah vorbit de romii care în prezent trăiesc în comunităţile româneşti din Serbia[16] şi care vorbesc (din nou[17]) limba română. În al doilea rând, din perspectiva bilingvismului şi multilingvismului rom, poate fi analizată competenţa lor lingvistică în limba română. Romii din Sân-Mihai, de exemplu, demonstrează o competenţă lingvistică remarcabilă în graiul românesc vorbit în localitate, cum putem vedea din fragmentul de mai jos (de asemenea, aceştia cunosc şi limba română literară, pe care o învaţă la şcoală, în timp ce competenţa lingvistică în limba sârbă este mult mai slabă, ca şi a românilor din sat):

> [Despre persecutarea romilor din localitate în timpul celui de-al doilea război mondial] N-am ieşât tri zâl'e ńimeń afară dân avlie. C-o fost tot satu blocat, şćii? Să nu iasă ńimeń. Niś apă n-am mai văzut, niś pită, niś mălaiu ăla n-am văzut dă frică. Nu ńe-am mai ghindit să mâncăm. Dă frică. Numa să rămâńem vii. Da. Ma am avut noroc cu... popa ăla. C-am fost boćezaţ toţ aiś. Sat româńesc. Ăsta-i numa româńesc. Nu iestă sârbi, nu iestă. Numa români. Şî, iaca, noi. Nişće căşi śe ni-s aiś. Romi, să spuńem, ţâgań.
> [Înregistrare făcută de Biljana Sikimic în 2007 la Sân-Mihai, localitate aflată în apropie de oraşul Vârşeţ, Banatul sârbesc]

[16] Mirjana Maluckov observă că limba romilor din Voivodina a fost foarte mult influenţată de limbile popoarelor cu care au convieţuit pe acest teritoriu (Maluckov 1979: 19), aşa că, în măsura în care şi-au păstrat dialectul matern, este de aşteptat ca acesta să fi suferit modificări importante.

[17] Chiar dacă unele grupuri de romi au ajuns pe teritoriul actual împreună cu comunităţile de români în mijlocul cărora trăiesc, ceea ce indică faptul că au vorbit limba română fără întrerupere, alte grupe au intrat relativ recent în respectivele comunităţi, fără a mai cunoaşte limba română, pe care au învăţat-o din nou.

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

Un caz demn de menţionat sunt satele româneşti „gemene" din Banatul sârbesc, Toracu-Mic şi Toracu-Mare, care astăzi formează localitatea Begheiţi.[18] În Toracu-Mic, unde se vorbeşte un grai de tip ardelenesc, pe lângă români trăiesc şi băieşi (care, chiar dacă iniţial au vorbit un subdialect diferit, astăzi au fost asimilaţi lingvistic de populaţia majoritară), în timp ce în Toracu-Mare, localitate colonizată de români bănăţeni, trăieşte un grup compact de romi care, pe lângă dialectul rom matern, vorbesc şi subdialectul bănăţean.[19]

Concluzii

În concluzie, trebuie remarcat faptul că izolarea unora dintre aceste comunităţi de marea masă a vorbitorilor de limba română şi condiţiile speciale de dezvoltare a graiurilor analizate mai sus au dus la conservarea unor forme lexicale, morfologice şi fonetice într-o anumită fază evolutivă, în bună parte arhaică, a acestor subdialecte române. Datorită „literarizării" tot mai pronunţate a limbii române vorbite pe teritoriul României şi a procesului inevitabil de purificare a limbii de elemente dialectale, atenţia dialectologilor şi a istoricilor limbii ar trebui să se îndrepte cu precădere către zonele limitrofe ale dacoromânei, de pe teritoriul ţărilor vecine, printre care şi Serbia, care funcţionează astăzi ca un adevărat „muzeu în aer liber", păstrând încă o serie de caracteristici care în alte părţi au dispărut de mult. Aceste comunităţi românofone reprezintă o adevărată „mină de aur" pentru lingvişti, etnolingvişti şi sociolingvişti, iar cercetarea lor trebuie făcută în regim de urgenţă.

Mai trebuie, de asemenea, observat că mistificarea istoriei comunităţilor românofone din Serbia, precum şi politizarea şi stereotipizarea lor intensă reprezintă obstacole importante care stau în calea unor cercetări ştiinţifice solide. Din această cauză, cercetările istoriografice ar trebui să fie o prioritate a istoricilor români. Din fericire, climatul ştiinţific favorabil din ţările Europei de est şi din fostul bloc comunist, care se deschid tot mai mult către cercetarea comunităţilor naţionale transfrontaliere, începe să antreneze şi comunitatea ştiinţifică din România, care a făcut deja primii paşi în această direcţie.

Bibliografie

Achim 1998: Achim, Viorel. *Ţiganii în istoria României*, Editura Enciclopedică, Bucureşti.
Flora 1971: Flora, Radu. *Rumunski banatski govori u svetlu lingvističke geografije*, Beograd.
Chelcea 1944: Chelcea, Ion. *Rudarii: Contribuţie la o „enigmă" etnografică*, Casa Şcoalelor, Bucureşti.
Hedeşan 2004: Hedeşan, Otilia. Dilemele unei comunităţi uitate: vlahii din Timoc, *Dilema Europei Centrale: convieţuirea sau coexistenţa*, Complexul Muzeal Arad: 372-389.
Hedeşan 2005: Hedeşan, Otilia. Jedan teren. Trešnjevica u dolini Morave, *Banjaši na Balkanu: Identitet etničke zajednice*, Beograd: 13-106.
Hedeşan 2006: Hedeşan, Otilia. Exerciţii de etnologie. După teren, *Torac. Metodologia cercetării de teren*, Editura Fundaţiei – Novi Sad, Editura Libertatea – Panciova: 37-109.
Iovanovici 2006: Iovanovici, Romanţa. *Graiurile olteneşti din Banatul de sud: Aspecte fonetice şi morfosintactice*, Editura Libertatea – Panciova.

[18] Pentru detalii privind cercetările antropologice şi etnolingvistice recente ale acestei localităţi vezi Sorescu Marinković 2006b.
[19] vezi Flora 1971 pentru profilul dialectologic al graiurilor vorbite în aceste două puncte.

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

Kemény 2000: Kemény, István. The Structure of Hungarian Roma Groups in Light of Linguistic Changes, *Regio*: 105-116.
Kovalcsik 1994a: Kovalcsik, Katalin. *Florilyé dă primăvără I. Tavaszi virágok I. Beás cigány iskolai énekeskönyv*, Gandhi Középiskola/Fii cu noi, Pécs.
Kovalcsik 1994b: Kovalcsik, Katalin. *Florilyé dă primăvără II. Tavaszi virágok I. Beás cigány iskolai énekeskönyv*, Gandhi Középiskola/Fii cu noi, Pécs.
Maluckov 1979: Maluckov, Mirjana (ed.). *Etnološka građa o Romima* (*Ciganima*) *u Vojvodini*, Novi Sad.
Maluckov 1985: Maluckov, Mirjana. *Rumuni u Banatu. Etnološka monografija*, Novi Sad.
Marjanović 1995: Marjanović, Miloš. *Društvene i kulturne promene u selima vlaške etničke zajednice negotinske krajne*, Beograd.
Măran 2003: Măran, Mircea. *Localităţi bănăţene – Trecut istoric şi cultural*, Editura Libertatea – Panciova, Editura Augusta – Timişoara.
Miljak 2005: Miljak, Karolina (ed.). *Pă kalje Dimizouluj: kenvija dă ănvăcală dă Dimizou – Na Božjem putu: moj mali vjeronauk*, Zagreb.
Orsós 1997: Orsós, Anna. Language Groups of Gypsies in Hungary, *Cigány néprajzi tanulmányok 6. Studies in Roma (Gypsy) Ethnography 6. Tanulmányok a magyarországi beás cigányokról, Studies about Boyash Gypsies in Hungary*, Budapest: 197-199.
Orsós 1998: Orsós, Anna. *Fata cu păru dă ar. Az aranyhajú lány. Beás cigány iskolai népmesegyűjtemény II*, Gandhi Alapítványi Gimnázium, Pécs.
Orsós 2003: Orsós, Anna. *Beás-magyar kisszótár – Vorbé dă băjás*, Kaposvár, Dávid Oktatói és Kiadói Bt.
Orsós 2004: Orsós, Anna. *Magyar-beás szótár*, Kaposvár, Dávid Oktatói és Kiadói Bt.
Papp 1982: Papp, Gyula. *Beás-magyar szótár*, JPTE Tanárképző Kara, Pécs.
Pătruţ 1942: Pătruţ, I. Folklor de la Românii din Sârbia, *Anuarul arhivei de folklor* VI, Cluj: 329-384.
Petrovici 1938: Petrovici, Emil. „Românii" din Serbia occidentală, *Dacoromania*, IX: 224-236.
Petrovici 1942: Petrovici, Emil. Note de folklor de la Românii din Valea Mlavei (Sârbia), *Anuarul arhivei de folklor* VI, Cluj: 43-75.
Popi 1993: Popi, Gligor. *Românii din Banatul Sârbesc în secolele XVIII-XX, pagini de istorie şi cultură*, Editura Libertatea – Panciova, Editura Fundaţiei Culturale Române – Bucureşti.
Popi 1998: Popi, Gligor. *Românii din Banatul Sârbesc (1941-1996)*, vol.2, Editura Libertatea – Panciova.
Réger 1995: Réger, Zita. The Language of Gypsies in Hungary: an overview of research, *Int'l. J. Soc. Lang.* 111: 79-91.
Sandu 2000: Sandu, Dumitru. Migraţia transnaţională a românilor din perspectiva unui recensământ comunitar, *Sociologie Românească*, 3-4: 5-52.
Saramandu 1997: Saramandu, Nicolae. Cercetări dialectale la un grup necunoscut de vorbitori ai românei: *băiaşii* din nordul Croaţiei, *Fonetică şi dialectologie*, XVI: 97-130.
Schierup şi Ålund 1986: Schierup, Carl-Ulrich; Ålund, Aleksandra. *Will They Still Be Dancing? Integration and Ethnic Transformation among Yugoslav Immigrants in Scandinavia*, Department of Sociology, University of Umeå, Sweden.
Sikimić 2001: Sikimić, Biljana. Običaj „kumačenje" kod Vlaha i Srba u severoistočnoj Srbiji i Južnom Banatu (problemi etnolingvističkih istraživanja), *Исследования славянской диалектологии 7*, Москва: 112-126.
Sikimić 2003: Sikimić, Biljana. Полевые исследования „влахов" в северо-восточной Сербии, *Актуальиые вопсросы балканското языкознания*, Санкт-Петербург, „Наука": 85-96.
Sikimić 2005a: Sikimić, Biljana (ed.). *Banjaši na Balkanu: Identitet etničke zajednice*, Beograd.
Sikimić 2005b: Sikimić, Biljana. Banjaši u Srbiji, *Banjaši na Balkanu: Identitet etničke zajednice*, Beograd: 249-275.

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

Sikimić 2005c: Sikimić, Biljana. Etnolingvistički pristup vlaškoj duhovnoj kulturi – običaj „kumačenje", *Actele simpozionului – Banatul, trecut istoric şi cultural,* Editura Marineasa, Timişoara – Novi Sad – Reşiţa: 148-158.
Sikimić 2006a: Sikimić, Biljana. De la Torac la Clec: Informaţia minimală de teren, *Torac. Metodologia cercetării de teren*, Editura Fundaţiei – Novi Sad, Editura Libertatea – Panciova: 173-201.
Sikimić 2006b: Sikimić, Biljana. Transborder Ethnic Identity of Banyash Roma in Serbia, http://www.inst.at/trans/16Nr/14_4/sikimic16.htm
Sikimić 2007: Sikimić, Biljana. Idem svuda po inostranstvo sa mojima decama: Romi u Bavaništu*. Društvene nauke o Romima u Srbiji*, Beograd (sub tipar).
Sorescu Marinković 2006a: Sorescu Marinković, Annemarie. The Vlachs of North-Eastern Serbia: Fieldwork and Field methods today, *Symposia – Caiete de etnologie şi antropologie*, Editura Aius, Craiova: 125-142.
Sorescu Marinković 2006b: Sorescu Marinković, Annemarie (ed.). *Torac. Metodologia cercetării de teren*, Editura Fundaţiei – Novi Sad, Editura Libertatea – Panciova.
Sorescu Marinković 2006c: Sorescu Marinković, Annemarie. *Cultura populară a românilor din Timoc – Încercare de periodizare a cercetărilor etnologice*. In: *Philologica Jassyensia,* Iaşi, an II, nr.1: 73-92.
Sorescu Marinković 2007: Sorescu Marinković, Annemarie. To be or not to be Romanian: Field emotions in the Romanian speaking communities of Serbia, *Proceedings of the conference „Dynamics of National Identity and Transnational Identities in the Process of European Integration"* (7-9 iunie 2007, Sofia) (sub tipar).
Varga 1996: Varga, Ilona. *Beás-magyar, magyar-beás szótár*, Konsept-H Kiadó, Budapest.
Vesić 1978: Vesić, Miladin Ž. *Stanovništvo i migracije u istočnoj Srbiji*, Beograd.

Romanian Speaking Communities in Serbia. Linguistic Identity or More?

Most of the times, when speaking about the "Romanians from Serbia", reference is made only to the Romanian community living in the western part of the historical province of Banat, known after the First World War as the *Serbian Banat*. Only a few know that, on the territory of neighbouring Serbia, the Romanians from Banat are not the only Romanian speaking community. This paper offers some basic information about two other historical Romanian speaking communities, namely the Vlachs of north-eastern Serbia and the Bayash (Roma whose mother tongue is Romanian), commenting upon their Romanian vernaculars, bilingualism, linguistic and ethnic identity. However, the author tries to also open up the question of two more groups which also speak Romanian and live in different regions of Serbia: the recent immigrants from Romania, who arrived here mainly after the Romanian revolution of 1989, and the Roma whose mother tongue is Romani but speak Romanian as a second or third language. In conclusion, the author emphasizes, on the one hand, that the isolation of some of these communities from the mass of Romanian speakers north of Danube led to the conservation of their vernaculars in an archaic phase of evolution, due to which they can be considered real "linguistic museums" and should attract the interest of linguists, as well as ethnologists and anthropologists, and, on the other hand, that the intense stereotypisation of these communities greatly impedes the scientific researches.

Institutul pentru Studii Balcanice, Belgrad
Serbia

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)

BDD-V2517 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:03 UTC)